

OTKA-kutatási beszámoló

Magyarországi tudósok levelezése, 16–19. század

Nyilvántartási szám: **T 048976**

Futamidő: 2005. október 1–2009. szeptember 30.

A kutatási projekt célja: 16–19. századi tudósok levelezésének folyamatos feltárása és sajtó alá rendezése, egyéni kutatók hosszú ideig tartó, néha évtizedes forrásfeltáró és forráskiadó tevékenységének szervezése és támogatása. A kutatási tevékenység révén ez a fontos forrástípus bekerül a tudományos kutatás vérkeringésébe, ismertebbekké válnak jelentős magyarországi tudósok, azok környezete és kora. Elsődleges feladatnak a források közzétételét tartjuk, nem az azokban található adatok tanulmány vagy monográfia szintű feldolgozását. (Természetesen a programban részt vevők írnak tanulmányokat is, ez azonban nem tervezett OTKA-feladat.) A felkutatott leveleket válogatás nélkül, teljes terjedelemben, bevezetővel, regesztákkal, magyarázatokkal és mutatókkal tesszük közzé. A külföldi érdeklődésre tekintettel egyes köteteket többnyelvű bevezetővel látunk el, esetleg nem magyar alapnyelven írjuk a jegyzeteket. (Például a 2008-ban megjelent Windisch Károly Gottfried levelezése esetében a bevezető németül, magyarul és szlovákul olvasható, a kötet alapnyelven pedig német.) Az átírási és értelmezési munka nagyon időigényes. A sokféle, néha nehezen olvasható kézírás, a témák változatossága, a többnyelvűség gyakran lassítja a munkát, konzultációkat, szakértők megkérdezését teszi szükségessé.

Elsősorban fiatal kutatók vállalkoznak teljes levelezések összegyűjtésére és kiadására. Főleg PhD dolgozatukat írók. Ez nagy hozadéka a kutatási projektnek. A doktoranduszok mellett sikerült speciális képzésben részt vevő egyetemistákat, kezdő kutatókat is bevonni a munkába. Ennek (és az OTKA Iroda átcsoportosítási engedélyeinek!) eredménye lett a ciklusban az a két kötet, amelyet egyetemisták, (később szinte magától értődően doktoranduszok) tanári segítséggel készítettek.

Mint témafelelősnek, feladatom a tudóslevelezéssel kapcsolatos kutatásokat összehangolni, a másutt és hasonló tárgykörben folyó munkákat figyelemmel kísérni. Örülök annak, hogy gyakran felfedezik e fontos forráscsoportot. Például Stohl Róbert PhD dolgozata Takáts József (1767 – 1821) és Festetics György levelezésén alapul, Balogh Piroska Palásthy Márton Koppi Károlyhoz 1780–1783 között írt leveleit tette közzé (Szeged, 2008),

odafigyelünk nem tudóslevelezéssel foglalkozókra is (pl. Kakucska Mária Orczy Lőrinc levelezését adta ki, papíron csak válogatva). Várhatóan újabb kötetek készítői is csatlakoznak sorozatunkhoz. Giuseppe Garampi pápai nuncius levelezése például a 18. századi magyarországi műgyűjtés történetére tartalmaz majd nagyon fontos adatokat.

A mostani ciklusban is folytattuk a tudóslevelezések papírmásolatban való beszerzését, mert jelenleg ez a legolcsóbb lehetőség. Nagyobb gyűjtemények a náluk őrzött levelek fényképezését csak saját fotósuknak engedélyezik, a digitális másolatért felvételenként 500 és 1000 Ft közötti összeget kérnek, mikrofilmről papírmásolatot azonban 50 Ft-ért is lehet készíttetni. (Dobai Székely Sámuel, Gerhard Cornelius Driesch, Cornides Dániel, Mossóczy Institoris Mihály) terjedelmes leveles-köteteiről sikerült már másolatot szereznünk. Ez jó kiindulási alapot teremt a témával foglalkozni szándékozók számára.)

A projektben a témafelelős arra vállalkoztam, hogy egyszerre több (hosszabb ideig) készülő kötet munkáit segítem. A kötetgazdák személyén kívül meg kell találnunk azokat az alkalmi személyeket, akik nyelv- és szakismerettel rendelkeznek és készségesen segítenek a szövegek ki- és gyakran összeolvasásában, és közben munkájukért fizetést nem (vagy csak esetlegesen és utólag) ígérhetek. A kötetek elkészültének gyorsabb ütemét az segíthetné, ha a pályázatban személyi bérekre több juthatna, akár adott pályázati összegből. A sorozat kötetei nagyon terjedelmesek (800.000–1.000.000 n). Lektoráltatásukra, a bevezetők idegen nyelvekre fordítására csak más pályázatból lehet forrást szerezni, esetleg hitelben kell azokat elvégeztetni, s utólag könyvkiadási pályázat megnyerésekor lehet kifizetni. A gondok ellenére: a több önálló szálon és – lehetőség szerint fiatal kutatók bevonásával folyó kutatás az elmúlt ciklusban is eredményesen folytatódott.

Úgy vélem, indokolnom kell, hogy miért kértem a ciklusban háromszor is feledet-átcsoportosítási engedélyt. (Köszönöm, hogy ehhez az OTKA Irodán mindig hozzájárultak.) Munkakörömben történt változás (2006–2009 között a PPKE BTK dékánja voltam), ami a tervezett külföldi kutatásokat és távollétet nem tette lehetővé. Ugyancsak vezető beosztást kapott Földesi Ferenc, a kutatásra fordítható ideje neki is csökkent. Az elvégzett munka nem került az ígért FTE alá, de azt hiszem, aki kutat, tudja, hogy ennél sokkalta több időt fordítunk a jelen projektre is. Tudomásul kell azonban vennünk, hogy egyre kevesebb az idő kutatásokra, a programban részt vevő oktatók terhei az oktatásban folyamatosan növekednek, az OTKA személyi kifizetések szűkítése pedig más (ha keveset is, de legalább fizető) munkák felé fordít kutatásra is alkalmas személyeket. A ciklus elején történt huzavona pedig a bizalmat ingatta meg. Mint témafelelős egyre bátorítalanabban bíztathatok a munkára, az új OTKA-pályázatokban a szerzőknek több évig tartó munkájáért immár a nagyon kevés évi

bruttó 80.000.- Ft-ot sem ígérhetem meg. Amennyiben a munkát ténylegesen végző személyeknek nem lehet fizetni, az oda fog vezetni, hogy OTKA-pályázatokon csak olyan témákkal vesznek részt kutatóhelyek és oktatási intézmények munkatársai, amelyeket munkakörük szűkítésével alakítanak ki, a pályázati pénzek pedig az adott intézmények infrastruktúrájának biztosításához kellene.

A 2006–2009-es ciklusban a projekt keretében

megjelent művek:

2006:

Magyarországi tudósok levelezése a 18. században. Szerk. Szelestei N. László. Budapest, SZENAL, 2006. 136 p. – ISBN 963-06-0065-X

[A tanulmánykötet az előző ciklus végén tartott konferencia előadásait tanulmánnyá bővítve tartalmazza, kifelé is tájékoztatást nyújt a pályázat eredményeiről, folyamatáról, az abban részt vevők témájukkal kapcsolatos kutatásairól. A szerzők: BOGÁR Judit, FONT Zsuzsa, FÖLDESI Ferenc, HILÓCZKI Ágnes, SEIDLER Andrea, SOÓS István, SZELESTEI N. László, THIMÁR Attila és VIDA Tivadar.]

2007:

Debreceni értelmiségiek levelezése Dobai Székely Sámuellel, sajtó alá rend., bev. ILLIK Péter, jegyz. és mutatók MACZÁK Ibolya, Piliscsaba, PPKE BTK, 2007 (Pázmány Irodalmi Műhely – Források, 5), 130 l. – ISBN 978-963-9206-45-8, ISSN 1588-2306

[A „Magyarországi tudósok levelezése” c. sorozat „kistestvére”, fiatal kutatók bekapcsolása a témakör kutatásába.]

2008

Dobai Székely Sámuel és Kaprinai István levelezése, sajtó alá rend., bev., jegyz. és mutatók HORVÁTH Mária, Piliscsaba, PPKE BTK, 2008 (Pázmány Irodalmi Műhely – Források, 6), 152 l.

[A „Magyarországi tudósok levelezése” c. sorozat „kistestvére”, fiatal kutató bekapcsolása a témakör kutatásába.]

Briefwechsel des Karl Gottlieb Windisch, hrsg., Einl. und Anm. Andrea SEIDLER, Budapest, Universitas, 2008 (Magyarországi tudósok levelezése, 5), 334 S. – ISBN 978-963-9671-21-8, ISSN 0238-678x

[A sorozat 5. kötete német alapnyelven, magyar és szlovák bevezetővel jelent meg, külön OTKA publikációs támogatással (P 050160). A kézirat az előző ciklusban készült.]

2009-ben elkészült kézirat:

Weszprémi István levelezése, sajtó alá rend., a regesztákat készítette VIDA Tivadar és SZELESTEI N. László, bev., jegyz. és mutatók SZELESTEI N. László. (920.500 n terjedelmű.) A kézirat a Magyarországi tudósok levelezése sorozat 6. tagjaként jelenik meg.

[Weszprémi István (1723-1799, „orvostörténetírásunk atyja”), a levelek latin és magyar nyelvűek. A közölt levelek száma 240, ebben 52 a levélíró, 46 a címzett. A kötet kiadásához OTKA publikációs pályázatot adunk be. Vida Tivadar előrehaladott korára való tekintettel hagyta félbe a munkát, amelyet a témafelelős fejezett be.]

folyamatban lévő munkák:

Lázár János levelezése, sajtó alá rend., bev., jegyz. és mutatókat készíti FÖLDESI Ferenc.

[Lázár János (1703–1772, költő, politikus). A kézirat közel került a befejezéshez, néhány hónap múlva lesz kész. A lelassulás okai: 1. Új levelek/adatok kerültek elő. 2. A levelezés kiadója, Földesi Ferenc a levelezés témaköréből készíti PhD-dolgozatát, amelynek része lesz a levelezés-kiadás is, a megszokottnál jóval alaposabb tanulmányt (monográfiát) készül a kiadással párhuzamosan. 2. Sorozatszerkesztőként is helyeslem, hogy a szerző ismételt tanulmányutakon tisztázza azokat az erdélyi viszonyokat, amelyeknek elkészítéséhez erdélyi gyűjtemények anyagát kellett megnéznie. 3. Földesi Ferenc az OSZK osztályvezetője lett, a korábbinál kevesebb az ideje munkakörén kívüli kutatásokra.]

Révai Miklós levelezése, sajtó alá rend., bev., jegyz. és mutatókat készíti THIMÁR Attila.

[Révai Miklós (1750–1807), nyelvtudós, tudományszervező. Thimár Attila 2007-ben monográfiát adott ki Révai Miklósról, amely a levelezésre nagymértékben támaszkodik. Révai levelezésének sajtó alá rendezése most már lendületesebben folyhat, egy következő ciklus közepére készen lehet.]

Schedius Lajos levelezése, sajtó alá rend., bev., jegyz. és mutatókat készíti DEÁK Eszter.

[Schedius Lajos (1768–1847), esztéta, tudományszervező. Deák Eszter az elmúlt két évben nagyon jól haladt, ilyen tempóban egy következő ciklusban kész kézirat várható tőle.]

Ifj. Buchholtz György levelezése, a levelek adatai és másolatait gyűjti Bogár Judit.

[Bogár Judit 2009-ben védte meg ifj. Buchholtz Györgyről írt PhD dolgozatát.]

Gerhard Cornelius Driesch levelezése, a levelezést számba vette Szelestei N. László.

[A témavezető ebben a ciklusban a sorozat 5. tagjának (Windisch Károly Gottlieb levelezése) kiadását intézte, továbbá Wessprémi István levelezése c., Vida Tivadar által abbahagyott kötet készítését fejezte be.]

Rumy Károly György levelezése – Hilóczki Ágnes középiskolai tanár egyre nehezedő körülményei, elfoglaltságai, a tanári pálya közismert nehézségei miatt abbahagyta a tudományos munkát.

Köleséri Sámuel levelezése – A Jakó Zsigmond által összegyűjtött levelek kiegészítését és a feldolgozást (jegyzetelés, mutatók) vállaló Font Zsuzsa szüneteltette a munkát.

Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezése – Egyetemista foglalkozik vele, szakdolgozat keretében. (Ha jó minőségben elkészül, megjelentetését a Pázmány Irodalmi Műhely – Források sorozatban tervezzük.)